

מי הוא בכלל!?

הרגשתי... בוא נאמר בעדינות, לא הכי חכם. אחי אמר לי שזה אחד משדרני הטלוויזיה הבכירים ביותר בארצות הברית שפרצופו מוכר שם בכל בית. אנשים בכל רחבי אמריקה נצמדים למסכים כדי לראות ולשמוע את דעתו. עכשיו הכול ברור. הוא מקליט כתבה, ועד שצוות הצילום מתארגן, הוא עושה חזרות על הטקסט".

עוד לא כל כך הבנתי מה הקשר בין השדרן הבכיר לילדים המברכים ברכת המזון, אבל המשכתי להקשיב בסבלנות, והאמריקני המשיך לספר:

"עכשיו אחי כבר לא מיהר. הוא עמד והביט בעניין כיצד השדרן מקליט את הכתבה ואחר כך הודיע שהוא הולך ללחוץ לו יד. שאחזיק את המצלמה ואתפוס אותם ביחד כדי שבכתיב יאמינו לו. נו, יש אנשים שירדו לעולם הזה כדי להחזיק מצלמות ולצלם אנשים אחרים.

"הידיים נלחצו, התמונות צולמו, ואני התקרבתי אל השניים. 'אני רוצה רק לשאול אותך שאלה', אמרתי לשדרן. 'קודם עמדת בפתח החנות ודקלמת לעצמך את הטקסט. עמדו פה כמה נערים...! הצבעתי על חבורת הפרחחים שלגלגה עליו קודם, 'הם צחקו עליך, זה לא מפריע לך?'

"השדרן הביט רגע בחבורה ופיו התעקל בחיוך של זלזול. 'שמע', הוא הניח את ידו המטופחת על כתפי. 'אתה יודע כמה אני מקבל לעונה? המשכורת שלי היא אחת השמנות ביותר בתעשיית הבידור האמריקנית. דקת שידור אחת שלי שווה עשרות, אם לא מאות אלפי דולרים. אז אני עומד פה, וכל רגע עושה ביג-מאני. אתה באמת חושב שאני בכלל רואה אותם? אתה באמת חושב שאני סופר אותם? מי הם? חבורת בטלנים מהרחוב.'

"באותו רגע", סיים האמריקני מהמסעדה את סיפורו, "באותו רגע הבנתי את המשמעות האמיתית של 'אל' יתבייש מן המלעיגים עליו בעבודת ה'". אם יהודי מרגיש נחות מול אלו שלא שומרים תורה, אם הוא לא שלם עם עצמו, לא יעזור כלום. הוא תמיד יתבייש, הוא תמיד לא ירגיש בנוח, הוא תמיד יחוש צורך להתנצל. אם הוא, למשל, חייב להתפלל מנחה בקרן רחוב או לברך ברכת המזון במסעדה, הוא יתכווץ במבוכה וימהר, כי לא נעים, יו נואו. מה שאני מחזיר לילדים שלי זה שכל רגע שהם מתפללים או מברכים ברכת המזון, הם מרוויחים הרבה יותר מ'אחת המשכורות השמנות בתעשיית הבידור האמריקנית'. בכל רגע הם אוספים אוצרות. עשרות אם לא מאות אלפים. ביג-ביג-מאני. ואז, באופן אוטומטי, אתה פשוט לא רואה אף אחד ממטר. ההוא מביט עלינו? ההוא מלגלג עלינו? מי הוא בכלל. מי סופר אותו. הוא פרחח. הוא כלום".

"סוף ציטוט" - חיים גרינבוים
קולות בקהילה - ד' חשוון תשס"ו

אחרי החגים; תחילת החורף; מתחיל להיות קר. למי יש כוח לשמעון פרס, רובי ריבלין, עמיר פרץ או אביגדור ליברמן. למי יש ראש לפוליטיקה. קבלו, אפוא, סיפור מקסים שקרה לי השבוע.

לצורך פגישה עסקית ישבתי עם אחד מעמיתי במסעדה במרכז ירושלים. על שולחן הסמוך השתלטה משפחה חרדית אמריקנית: אבא, אמא וכמה ילדים חמודים עטורי פאות. את שלב האוכל עוד שרדתי, אבל כשהם סיימו ופנו לברך ברכת המזון, לא יכולתי עוד להתרכז בדבריו של בן שיחי. אי אפשר היה להתעלם מהילדים שנטלו כל אחד סידור או ברכון, וזימרו את ברכת המזון בנעימה רמה ממש כאילו היה בחיידר או בסלון הביתי. עוד כמה ראשים הופנו לכיוונם הרועש, והם, כאילו לא שמים לב, מתעלמים מכל הסועדים וממשיכים לברך במרץ.

האבא, כפי הנראה, הבחין בשמץ מורת רוח שנדף ממני. "אני רוצה לספר לך סיפור שאירע לי לפני כשנה", אמר לי, "כששהיתי בארץ לרגל עסקי. זה היה לא רחוק מפה, במדרחוב בן יהודה. הרבה טיפוסים מפוקפקים מסתובבים במקום ההוא, אבל מזהה תמוה כזה לא ראיתי מעודי: איש לבוש היטב: ז'קט מחויט, מכנסיים מגוהצות, נעליים מצוחצחות, חולצה תכלת עם עניבה תואמת, שיער עשוי בקפידה ושפם גזוז היטב - אבל הבן-אדם פשוט לא נורמלי. הוא עומד בצד הרחוב, בגומחה המובילה לאחת החנויות, ופשוט מדבר לעצמו בקול רם.

"האיש לא רק דיבר", המשיך האמריקני לספר לי, "אלא נשא נאום של ממש: עם תנועות ידיים, עם הבעות פנים, עם הרבה רגש. ולא, לא היה אף אחד מולו. בדקתי. הוא עמד בודד, עיניו נעוצות בנקודה דמיונית באוויר, והפה שלו מדבר - בלי עין הרע. זה כבר היה מוזר. לרגע נתתי לעצמי הסבר: הוא כנראה מדבר בטלפון נייד, אבל מבט מעמיק יותר הבהיר שאין לו שום אוזניה באוזן, שום חוט לא משתלשל אל תוך חליפתו. האיש באמת דיבר לעצמו - ועוד בשיא הרצינות.

"הייתי ממשיך בדרכי, אבל הוא היה מצוחצח מדי בשביל להיות משוגע. הייתי חייב לפצח את החידה. הסבתי לעניין את תשומת ליבו של אחי שצעד איתי, וגם הוא גיחך. מסתבר שלא היינו היחידים שהיינו משועשעים. עוד חבורה של פרחחי מדרחוב מהסוג הנוטה לשרוף שם, עמדו וגיחכו על האיש המוזר העומד ונואם לעצמו. שניים אפילו צעקו לו משהו בכאילו-אנגלית עילגת. אחרים הצביעו עליו ופערו את פיהם בצחוק פרוע.

"ואז אחי אווזו פתאום בידי בהתרגשות. 'בוא הנה, אתה יודע מי זה?' הוא אומר לי. 'הה... נו... איך קוראים לו...!'

"ועוד לפני שאחי נזכר בשמו של האיש, קרב אל המשוגע הלבוב היטב צוות צילום גדול: איש אחד עם מצלמה, עוד שניים שירדו לעולם הזה כדי להחזיק מיקרופונים לאנשים אחרים, ומפיקה אחת נמרצת. 'אר יו רדי?' שאלה המפיקה. אתה מוכן? ואני

הזר עז

העזות מהי?

העזות היא החוצפה. עוז הוא מלשון כח. ברם עזות פנים אינה כח אמיתי ופנימי, אלא כשמה כן היא, עזות פנים. כח המופיע רק על הפנים. וכל כוחו הוא רק ברושם שהוא עושה על זולתו, שכביכול כוחו רב יותר ממנו.

ניקח כמשל את האב המוכיח את בנו, או המורה המוכיח את תלמידו. הלא האב והמורה כוחם רב יותר מאשר כוחו של הבן או התלמיד. שהרי הרב והאב גדולים הן בשנים, הן בחכמה והן - דרך כלל - אף בכוחם, ועל כן יוכלו לעמוד ולהוכיח משום שכוחם רב להם. אולם העומד בפני תוכחתם וממחציף את פניו, אינו משום שכוחו גדול יותר, אלא רק מעיז פניו, כלומר מראה על פניו שיש בו כח לעמוד כנגדם. זוהי כוחה של החוצפה.

העזות, החוצפה, מידה טובה היא, או לאו?

הלא מידה רעה היא בודאי, בלא כל ספק.

מנין שזו מידה רעה היא? הסברא היא? או שמא ראייה יש לדבר?

אמנם כן, מידה מגונה היא, הן מצד שכל אנוש, והן מצד הכתובים כולם שמדברים בגנותה.

ההגיון יטען: הלא תיקון העולם הוא זה כאשר הקטנים שומעים לגדולים. כאשר הקטנים מכבדים לגדולים. הן זוהי הקללה הנוראה ביותר שקילל הנביא על זמן החורבן והגלות: **כִּי בֵן מְנַבֵּל אֶבֶת קָמָה בְּאֶמָה כְּלָה בְּחַמְתָּהּ, (מיכה פרק ז'),** וכן: **יִרְהָבוּ הַנְּעָר בְּזִקְן וְהַנְּקָלָה בְּנִכְבֹּד, (ישעיהו פרק ג'),** שזהו היפך טבע העולם שהקטנים מכבדים לגדולים.

ויותר מכך. כאשר אדם חסר בושה, אין מעצור לרעתו. שהרי אין דבר שיעכב על ידו מלעשות כל חטאת ופשע. ואפילו בפני רבים. הרי לא יתבייש מהם.

ואלו אף מאמרי חז"ל ערוכים ומבוארים: עז פנים לגיהנם. כלומר אדם חסר בושה, דרכו מובילתו הישר לגיהנם, שהרי פתוחה הדרך לפניו, ואין חומה וגדר שתמנע

ממנו את הנפילה לבאר שחת. ומאידך, בושת פנים - מסוגל יותר - לגן עדן. וע"כ אמרו חז"ל כל המתבייש לא במהרה הוא חוטא. שהרי מתבייש מחבריו, מתבייש מהוריו ומוריו, ומתבייש מאלוקיו.

וכך אמר משה לישראל כאשר ביקשו ממנו דבר אתה עמנו ונשמעה. כך אמר להם - כִּי לְבַעֲבוֹר נְסוּת אֶתְכֶם בָּא הָאֱלֹהִים וּבַעֲבוֹר תִּהְיֶה יְרֵאתוֹ עַל פְּנֵיכֶם לְבִלְתִּי תִחָטְאוּ. ואיזוהי יראה שהיא על הפנים, הווה אומר זוהי הבושה.

וישראל השתבחו במידת הבושה, וכך אמרו בגמרא: שלשה סימנים באומה זו, רחמנים ביישנים וגומלי חסדים.

אך אם הדבר כה פשוט ומובן, כי העזות מידה מגונה היא עד מאד, כיצד זה נמצא בחז"ל שמשבחים הם מידה זו?

הרי באותה משנה בה מתבטא רבי יהודה בן תימא, ואומר כי עז פנים לגיהנם, בתחילתה של המשנה אומר - הוי עז כנמר.

ועוד אמרים חז"ל שלשה עזים הם, ישראל באומות, כלב בחיות ותרנגול בעופות.

ויותר מזה אמרו: מפני מה ניתנה תורה לישראל, מפני שעזים הם.

כיצד יתכן כי מידה כה גרועה ומגונה כמידת העזות, תהיה שבח לישראל - משום שעזים הם, זכו לקבל את התורה. והיאך תהווה מודל לחיקוי - הוי עז כנמר?

אברהם אבינו נקרא "אברהם העברי".

משום מה?

משום שכל העולם בעבר אחד והוא בעברו השני. פירוש, אברהם יצא חוצץ נגד כל העולם.

כאשר אברהם אבינו הגיע למסקנה כי השם הוא האלוקים, בורא שמים וארץ, והוא לבדו מנהיג את עולמו, החל לעבדו ולעשות את רצונו, וחדל מלעבוד לפסילים כדוגמת כל בני דורו שהיו עובדים להם.

כיצד הצליח אדם בודד, לעמוד איתן כצור חלמיש, מול משפחתו, חבריו, אנשי עירו וכל העולם כולו?!

אברהם עמד בעוז רוח מול כל העולם. והוא הוריש מידה זו לבניו אחריו, עד סוף כל הדורות. לכן ניתנה תורה לישראל. מפני שהם עזים. עם ישראל לא יירא מפני 'מה יאמרו!'. אנחנו נעמוד בדעתנו למרות כל לעגי הצחוק מסביב. בעבודת השם נשתמש במידת העזות, ונקיים את התורה בכל זמן, בכל מקום ובכל חברה שניקלע אליה. שמרנו ונשמור על מצוות התורה גם בגלותינו. בין גויים בורים ונבערים, ובין חכמים, נאורים ופילוסופים. לא נכוף ראשינו לא לגזירות, מלקות ושמדות, ואף לא לחיבוקים, נשיקות והבטחות קוסמות. כי אנו עם קשה עורף. אנו עם עז. אנו בעלי כח לעמוד כנגד כל הרוחות שבעולם.

הוי עז כנמר וכו', לעשות רצון אביך שבשמים.

במהברות

למדונו רבותינו בגמרא, כי שלשה עזים הם - ישראל באומות, כלב בחיות ותרנגול בעופות. קשה אם כן, מדוע אמר רבי יהודה בן תימא הוי עז כנמר לעשות רצון אביך שבשמים, ולא אמר עז ככלב, שהינו עז יותר מן הנמר?

הבדל גדול יש בין הנמר לכלב. הכלב מתנפל על כל עובר ושב, אף מי שכלל לא התעסק איתו וכלל לא הביט לעברו. מה שאין כן הנמר. הנמר יעז פניו רק כאשר יותקף.

על כן אמר רבי יהודה להיות עז כנמר ולא ככלב. כיון שעלינו להשתמש בעזות במידה. רק כאשר ילעגו עלינו בעבודת בוראנו, נעז פנינו ולא נבוש. אך לא נתקוטט עם המלגלגים, ולא נענה להם. כי מידת העזות מגונה מאד. וודאי שלא נחציף פנינו שלא בעבודת השם.

שאלות

1. מה קיבלו ישראל בזכות עזותם, ומדוע?
2. ממי ירשו ישראל את מידת העזות? בארי!
3. מהי סכנתו של עז הפנים? לאן יכול הוא להתדרדר? ומדוע?
4. סכמי, האם מידת העזות חיובית או שלילית?
5. עייני ב"קיצור שולחן ערוך" סימן כ"ט סעיף ח', והשיבי: מדוע לא יענה למלעיגים עליו בעבודת השם?

"אני רוצה לספר לך סיפור שאירע לי לפני כשנה", אמר לי, "כששהיתי בארץ לרגל עסקי. זה היה לא רחוק מפה, במדרחוב בן יהודה. הרבה טיפוסים מפוקפקים מסתובבים במקום ההוא, אבל מחזה תמוה כזה לא ראיתי מעודי: איש לבוש היטב: ז'קט מחויט, מכנסיים מגוהצות, נעליים מצוחצחות, חולצה תכלת עם עניבה תואמת, שיער עשוי בקפידה ושפם גזוז היטב - אבל הבן-אדם פשוט לא נורמלי. הוא עומד בצד הרחוב, בגומחה המובילה לאחת החנויות, ופשוט מדבר לעצמו בקול רם.

"האיש לא רק דיבר", המשיך האמריקני לספר לי, "אלא נשא נאום של ממש: עם תנועות ידיים, עם הבעות פנים, עם הרבה רגש. ולא, לא היה אף אחד מולו. בדקתי. הוא עמד בודד, עיניו נעוצות בנקודה דמיונית באוויר, והפה שלו מדבר - בלי עין הרע. זה כבר היה מוזר. לרגע נתתי לעצמי הסבר: הוא כנראה מדבר בטלפון נייד, אבל מבט מעמיק יותר הבהיר שאין לו שום אוזניה באוזן, שום חוט לא משתלשל אל תוך חליפתו. האיש באמת דיבר לעצמו - ועוד בשיא הרצינות.

"הייתי ממשיך בדרכי, אבל הוא היה מצוחצח מדי בשביל להיות משוגע. הייתי חייב לפצח את החידה. הסבתי לעניין את תשומת ליבו של אחי שצעד איתי, וגם הוא גיחך. מסתבר שלא היינו היחידים שהיינו משועשעים. עוד חבורה של פרחזי מדרחוב מהסוג הנוטה לשרוץ שם, עמדו וגיחכו על האיש המוזר העומד ונואם לעצמו. שניים אפילו צעקו לו משהו בכאילו-אנגלית עילגת. אחרים הצביעו עליו ופערו את פיהם בצחוק פרוע.

"אני רוצה לספר לך סיפור שאירע לי לפני כשנה", אמר לי, "כששהיתי בארץ לרגל עסקי. זה היה לא רחוק מפה, במדרחוב בן יהודה. הרבה טיפוסים מפוקפקים מסתובבים במקום ההוא, אבל מחזה תמוה כזה לא ראיתי מעודי: איש לבוש היטב: ז'קט מחויט, מכנסיים מגוהצות, נעליים מצוחצחות, חולצה תכלת עם עניבה תואמת, שיער עשוי בקפידה ושפם גזוז היטב - אבל הבן-אדם פשוט לא נורמלי. הוא עומד בצד הרחוב, בגומחה המובילה לאחת החנויות, ופשוט מדבר לעצמו בקול רם.

"האיש לא רק דיבר", המשיך האמריקני לספר לי, "אלא נשא נאום של ממש: עם תנועות ידיים, עם הבעות פנים, עם הרבה רגש. ולא, לא היה אף אחד מולו. בדקתי. הוא עמד בודד, עיניו נעוצות בנקודה דמיונית באוויר, והפה שלו מדבר - בלי עין הרע. זה כבר היה מוזר. לרגע נתתי לעצמי הסבר: הוא כנראה מדבר בטלפון נייד, אבל מבט מעמיק יותר הבהיר שאין לו שום אוזניה באוזן, שום חוט לא משתלשל אל תוך חליפתו. האיש באמת דיבר לעצמו - ועוד בשיא הרצינות.

"הייתי ממשיך בדרכי, אבל הוא היה מצוחצח מדי בשביל להיות משוגע. הייתי חייב לפצח את החידה. הסבתי לעניין את תשומת ליבו של אחי שצעד איתי, וגם הוא גיחך. מסתבר שלא היינו היחידים שהיינו משועשעים. עוד חבורה של פרחזי מדרחוב מהסוג הנוטה לשרוץ שם, עמדו וגיחכו על האיש המוזר העומד ונואם לעצמו. שניים אפילו צעקו לו משהו בכאילו-אנגלית עילגת. אחרים הצביעו עליו ופערו את פיהם בצחוק פרוע.

הסבר למהלך השיעור:

בתחילת השיעור חילקתי לבנות קטע מהמאמר (העמוד האחרון). הקראתי ואח"כ ניהלנו דיון – מה זה יכול להיות. נשארנו בסימן שאלה.

אח"כ הדינו בנושא – מהי עזות – ע"פ הסיכום דלעיל

ולבסוף הקראתי את המאמר המלא.

בהצלחה!